

Јованка С. Веселиновић

Историјски архив Београда

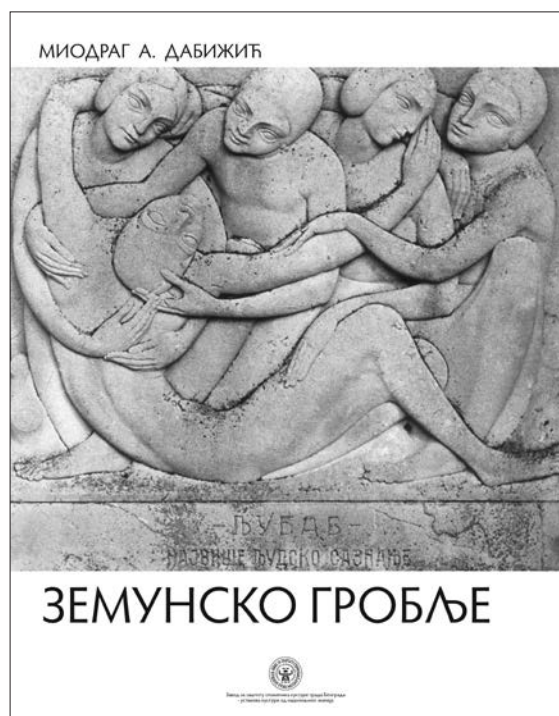
Палмира Тољатија 1, Нови Београд

ПРИКАЗ КЊИГЕ *ЗЕМУНСКО ГРОБЉЕ*

Аутор: Миодраг А. Дабижић

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда, 2015

ISBN 978-86-89779-24-0

Миодраг Дабижић, један од најпознатијих и најстаријих Земунца, нажалост више није са нама. Мада је доживео „лепе“ године, отишао је из живота некако изненада и нагло. Активно и до краја је учествовао у проучавању прошлости Земуна и утицао је на ширење тих знања у најширој јавности, путем медија, многобројних

јавних предавања, до написа и интервјуа у дневној штампи и часописима. Пре две године, у издању Завода за заштиту споменика културе града Београда, изашла је његова монографија *Земунско гробље*, којом је заокружио многобројне радове о свеукупном стваралаштву житеља Земуна.

Цео свој живот Миодраг Дабижић је посветио истраживању земунске историје и наслеђа, материјалних споменика и друштвено-културног живота. Тако су га доживљавали и Земунци, који су радо сретали и препознавали достојанственог господина, никад без шешира, који је увек радо и са задовољством причао о историји свог града, и то на основу не само извора и литературе већ и утисака који су се годинама сакупљали у његовом памћењу. Тако је и у надахнутом говору на промоцији своје књиге поручио: „Чувајте оно што је сачувано“.

Уз захвалност за све што је за нас учиnio, а што ћемо, надам се, неговати и сачувати за следеће генерације, покушаћемо да, причом коју доноси у својој најновијој монографији, приближимо и покажемо шта је остало сачувано и о чему сведочи.

Монографија *Земунско гробље* је релативно обимна, садржински и тематски

уједначена књига, методолошки добро постављена и обрађена, научно фундирана и актуелна, и већ је, усуђујемо се рећи, врло добро примљена не само у научним и стручним круговима него и код најшире читалачке публике, жељне ширења својих знања о прошлости Земуне. Као и сваки други град, Земун има специфичан дух и, са културним, верским и етничким разноликостима, нешто посебно по чему га се сећају путници намерници. При томе, веома је тешко одредити шта га то чини посебним: архитектура, култура или традиција. Миодраг Дабижић је успео да испрелетену прошлост и садашњост споји у хармоничну целину и да на неубичајени начин прикаже историју града и живот његових становника, и то преко „Вечног почивалишта на Земунском Гардошу“.

„Ту почивају људи – бивши грађани Земуне и намерници с разних страна. Сви они живећи су, радили и осећали. Многи и стицали углед, иметак, па и славу. Најзад, овде су се смирили: вечити починак нашли су на Гардошу“. Овим речима је М. Дабижић започео причу о житељима Земуне, о њиховим многобројним тајнама из дуге историје, брижљиво сакривеним вековима иза камених плоча, које ту стоје без намере да иједну открију.

У погледу композиције, књига је хронолошко-тематског карактера. Могу се издвојити две потпуно заокружене целине. У првој аутор анализира предмет својих проучавања, односно прати историјски развој гробља и покушава да утврди да ли га је у одређеном периоду обележио континуитет или дисконтинуитет. На основу обимног и студиозног архивског истраживања, систематских и темељних анализа дневника

путописаца и планова, сазнајемо да је земунско гробље на Гардошу (изнад Доњег града и Дунава), у току XVIII века постало последње почивалиште за припаднике три толерисане конфесије у пограничном граду – православно, римокатоличку и јеврејску. Од тог периода, упркос новим општедруштвеним и политичким околностима, и мењању граница самог гробља, може се у континуитету пратити његова историја.

Иако је тема књиге хронолошки прецизно омеђена начелима идеалне периодизације историје, аутор је, методолошки сасвим исправно, често свесно напуштао хронолошке, географске и садржинске оквире теме, у трагању за одговорима на постављена питања, како би се добила јаснија представа о приликама у Земуну, о мењању националне и професионалне структуре у насељу, о старим земунским гробљима. Тако сазнајемо да се у време турске владавине (1521–1717), на данашњем Великом тргу налазила турска богомоља и да је у њеној непосредној близини било и турско гробље. Потискивањем Турака из ових крајева 1717, повукло се и муслиманско становништво. Напуштена џамија преуређена је и претворена у католичку цркву, а некадашњем турском гробљу заувек се изгубио траг.

Старо православно гробље налазило се у близини Николајевске цркве (подигнута до 1752), да би се касније постепено „пело“ уз падине према платоу Гардоша. Аутор даје исцрпан приказ историјског развоја гробља на Гардошу, његовог ширења и стања до 1918. и од тада до наших дана. Поднасловима је обухватио следеће теме: Меморијални споменици из 1928, тзв. Руско гробље, Надгробна обележја Грка и Цинцара, Јеврејско

гробље, О отварању новог гробља 1942. године, Гробљански комплекс до 1945. године, Гробље у порти цркве Св. Димитрија, Сачувати и одржавати значајно, Старо Земунско и ново Бежанијско гробље. Аутор је у овом делу посебно обрадио цркву Св. Димитрија – Харишеву капелу.

Други део књиге посвећен је спомен-обележјима и значајнијим надгробним споменицима. Првенствено, ту морамо похвалити ауторово специфично истраживање, његов велики и дуготрајни труд, и умеће у ишчитавању натписа на надгробним споменицима. Захваљујући томе је, заједно са познатим историјским документима, исказима путописаца и усменим казивањима старијих Земунаца, добио заокружену причу о некадашњим житељима овог мултиетничког града, о њиховим биографијама и доприносима култури, науци, уметности, политици, занатству и општем друштвеном животу града и државе.

Аутор се није задржао само на ишчитавању имена већ је за сваки представљени надгробни споменик дао исцрпне податке о личностима и породици, као и о њиховом значају. На тај начин је забележио многа заборављена имена, и то не само локалног становништва већ и припадника

других националности који су сахрањени на Земунском гробљу, Руса, Грка, Цинцара, Јермена.

Аутор је исцрпно навео имена свих уметника – сликара, архитеката, вајара, као и занатлија који су допринели квалитетној уметничкој изради спомен-обележја. Поменућемо само неке знамените уметнике чија се дела још увек налазе на Земунском гробљу: сликара Павла Симића, архитекту Светозара Ивачковића, скулпторе Ђорђа Јовановића, Драгомира Арамбашића, Војина Бакића, Петра Палавичинија, Тому Росандића, Стевана Боднарова.

И у овој књизи, као и у својим претходним радовима, аутор упозорава на потребу очувања великог броја гробова значајних личности и спомен-обележја која имају историјску и уметничку вредност.

Знатан број илустрација садашњег стања и документарног материјала из ранијих периода допринео је не само лепоти књиге већ и њеној комплетности. Ако томе додамо неговани стил и језик, прецизну и јасну реченицу, добијамо књигу која је обогатила историју града, а која ће бити занимљива подједнако стручњацима, као подстицај за даља истраживања, и обичним просечним читаоцима, заинтересованим за прошлост.